

Katedra pomocných věd historických a archivnictví

DĚJEPISNÁ OLYMPIÁDA
52. ročník – 2022/2023

Krajské kolo – zadání I. kategorie

přidělené soutěžní číslo	body celkem

Jméno a příjmení:

Tematické zaměření ročníku: **„Rozdělený svět a Československo v něm - 1945-1992“**

Důležité upozornění – u každé otázky je rámeček, který uvádí maximální počet bodů za otázku, do prázdného políčka se pak doplní získaný počet bodů. Celkem je možné získat **80 bodů**.

Úkol č. 1

V době komunismu v Československu bylo napsáno mnoho knih, některé však směly u nás vyjít až po sametové revoluci. Jednou z nich je román Tankový prapor, jehož autorem je Josef Škvorecký. Román humoristickým způsobem zobrazuje povinnou vojenskou službu hlavního hrdiny. Přečti si krátký úryvek z tohoto románu a odpověz na otázky.

„Soudruzi! Sešli jsme se, abychom provedli tak nějak prověrku, jak jsme splnili svůj závazek, který jsme si dali za dosažení hrdého titulu nositele odznaku Julia Fučíka, který nás všechny vždycky a stále znovu a znovu tak nějak nabádal, a jak to nakonec řekl soudruh Lenin: Učit se, učit se!“, odmlčel se, pak si ještě na něco vzpomněl a dodal: „Učit se!“ a měl pocit, že jim to řekl dobře, ale že tomu ještě cosi chybí. Proto pokračoval.

„Musíme se učit, a hodně učit, musíme, jak řekl, ve všem dohnat a předejhnat _____ mocipány, a proto soudruzi, abychom po vzoru slavných ...“

1. Do textu podle smyslu doplň vynechané slovo. Využij nabídku: socialistické, kapitalistické, demokratické, šlechtické

2. Jak se nazývala československá literatura vycházející v cizině? (Vyber správnou odpověď.)

- a) samizdatová
- b) emigrantská
- c) exilová
- d) disentová

3. Román byl napsán již v 50. letech, ale vyšel až v roce 1971 v kanadském Torontu. Odhadni, proč tomu tak nejspíše bylo.

- a) V době komunismu nebylo možné vydávat humoristické romány.
- b) Josef Škvorecký nechtěl román v Československu vydat.
- c) Román se vysmíval některým praktikám komunistického režimu a jeho představitelům.
- d) V románu byl zmíněn V. I. Lenin, o němž se v sedmdesátých letech nesmělo psát.

3	
---	--

Úkol č. 2

Politickou a společenskou situaci komunistického Československa reflektovaly i další druhy umění a rovněž publicistika. K pojmům přiřaď, o který projev umění nebo publicistiky se jednalo. Využij nabídky. (Ne všechny pojmy budou využity.)

A. Svobodná Evropa, Hlas Ameriky	- _____
B. Dikobraz, Vlasta, Mladý svět	- _____
C. Žert, Ucho	- _____
D. Vltava, Devín, Hvězda	- _____

Nabídka: zahraniční televizní stanice, zahraniční rozhlasové stanice, divadelní hry, časopisy, tzv. trezorové filmy, československé rozhlasové stanice

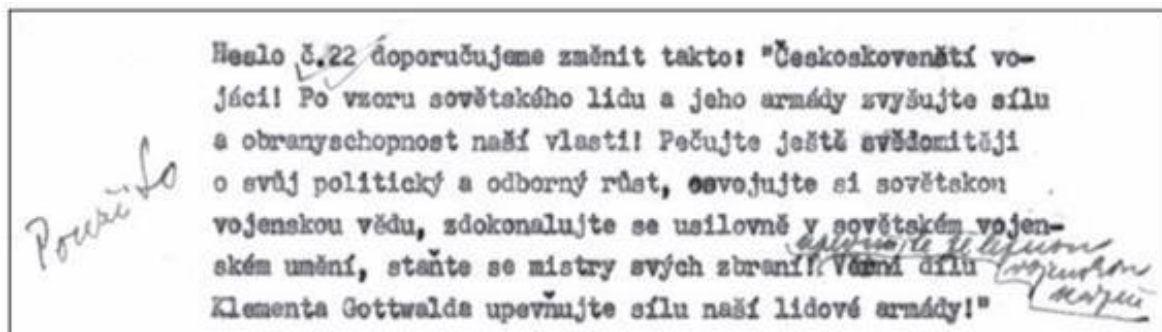
4	
---	--

Úkol č. 3

Další otázka nás přenese do prvomájového průvodu. Tvým úkolem bude zakroužkovat šest pravdivých výroků o průběhu oslav 1. máje v letech 1948-1989. Ke splnění úkolu ti částečně pomohou přiložené prameny, zároveň musíš použít znalosti získané četbou doporučené literatury.

- a) 1. máj se v Československu začal slavit až po roce 1948.
- b) 1. máj byl slaven jako mezinárodní den míru.
- c) 1. máj byl slaven jako svátek práce.
- d) Režim očekával, že obchody vyzdobí své výlohy prvomájovou tematikou.
- e) 1. máj je svátek, který má původ v SSSR.
- f) S oslavou svátku byly spojené veřejné úklidové akce.
- g) Lidé si k oslavám podle svého uvážení vytvářeli transparenty s vlastními hesly.

- h) Podniky vyhlášovaly závazky k plnění pracovních norem.
- i) Jedním z hlavních témat oslav byl mír.
- j) Součástí oslav bývaly alegorické vozy.
- k) Průběh oslav byl spontánní a předem neplánovaný.

Prvomájové heslo vybrané ze seznamu hlavních hesel, sestaveného Ústřední májovou komisí k Prvnímu máji 1953 v interním dokumentu komise – návrh na úpravu hesla po výběru ze seznamu hesel zaslaných ministerstvem národní obrany a pravděpodobně následně poslaných ÚV KSČ ke schválení.

(NA, ÚAV NF, kart. 8, 1948–1955, Májové oslavy, První máj 1953, Hesla NF k 1. máji a 9. květnu, Hesla k 1. máji)

Jedno z nemnoha schémat plánované trasy prvomájového průvodu v Liberci, uveřejněných v tisku. (Stráž severu, 29. 4. 1950, s. 3)

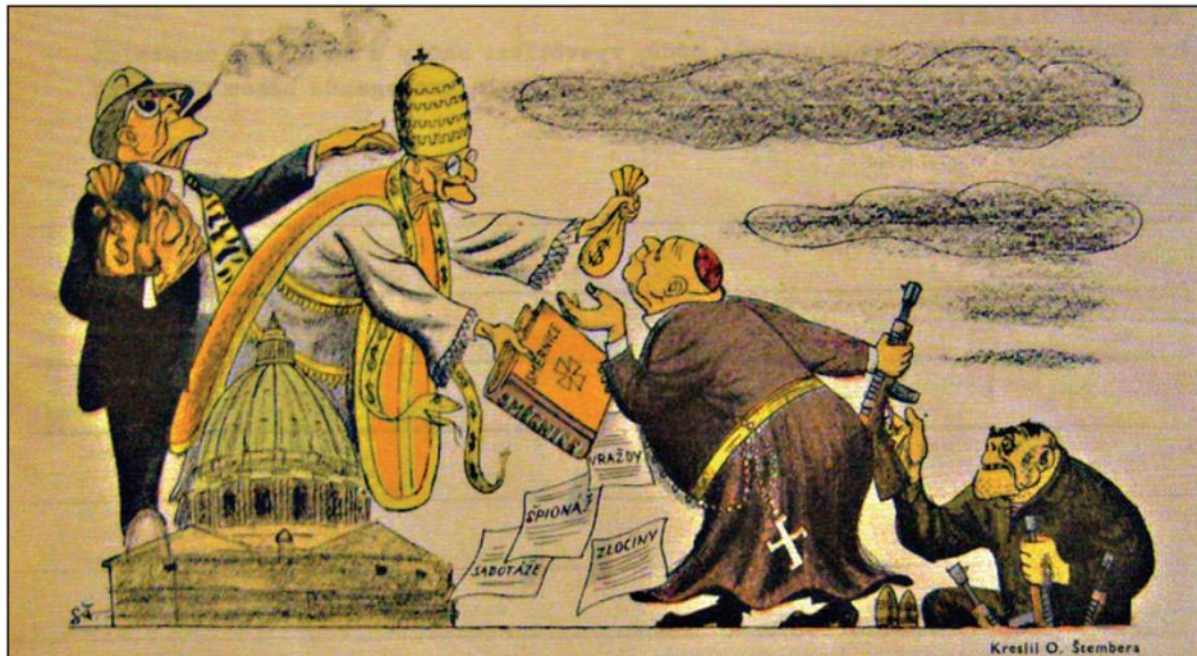

Krojované dívky v prvomájovém průvodu v Liberci v roce 1950.

(Fotodokumentace Severočeského muzea, č. neg. NA11090)

Úkol č. 4

Vlivným činitelem v životě společnosti byly i církve. Pro komunistickou stranu v Československu však byla zejména římskokatolická církev třídním nepřítelem. Prohlédni si karikaturu, která je spojena s církevní propagandou a odpověz na otázky.

- Který stát podle autora karikatury podporuje církev v boji proti komunismu? _____
- Se kterou totalitní ideologií autor karikatury spojuje církev? _____
- Totalitní ideologii jsi mohl určit podle dvou předmětů (symbolů). Napiš alespoň jeden z nich.
_____.

3	
---	--

Úkol č. 5

Na následujícím obrázku je vyobrazena další karikatura spojená s proticírkevní propagandou. Prohlédni si obrázek, který ti spolu s tvými znalostmi pomůže odpovědět na následující otázky.

- Kterým ustáleným souslovím nazýváme událost, kterou autor karikuje? (Událost se stala v jedné vesnici na Havlíčkobrodsku).

- Jak se jmenoval farář, který byl ústřední postavou této události? _____

- Co se podle očitých svědků stalo v kostele během bohoslužby? _____

„Eminence, taková rána! Ted' když to chtěl Svatý Otec zavádět v velkém!!!“

d) Co se v kostele stalo podle proticírkevní komunistické propagandy?

e) Kdo událost podle proticírkevní propagandy vymyslel? _____

f) Jak zemřel dotyčný farář? _____

6

Úkol č. 6

Komunistická společnost byla tedy zaměřená proticírkevně a protinábožensky. Svým založením byla velmi materialistická. Proto se následující otázka zaměří na hmotné statky, konkrétně na problematiku měnové reformy československé koruny, kterou provedla komunistická vláda. Ke splnění jednotlivých úkolů ti pomohou obrazové dokumenty:

Měnová reforma 1953 Směna peněz	
do 5 tisíc Kčs	5:1
od 5 tisíc do 10 tisíc Kčs	6,25:1
od 10 tisíc do 20 tisíc Kčs	10:1
od 20 tisíc do 50 tisíc Kčs	25:1
nad 50 tisíc Kčs	30:1

- a) Před provedením měnové reformy vedle volného trhu stále fungoval i vázaný trh. K získání potravin na vázaném trhu jste potřebovali ____
- b) V době měnové reformy byl prezidentem (celé jméno) _____, který ještě den před oficiálním vyhlášením reformy v rozhlasě _____.
- c) V přiložené tabulce jsou poměry, ve kterých byly přepočtené staré peníze za nové, pokud byly uloženy ve Státní bance, nebo Státní spořitelně. Zakroužkuj správnou variantu: Úspory lidí byly po reformě zhodnoceny / znehodnoceny
- d) V reakci na měnovou reformu propukly nepokoje. Největší nepokoje vznikly v průmyslovém podniku, který nesl název Závody V. I. Lenina. Ve kterém městě Závody sídlily?

- e) Po vyhlášení měnové reformy, museli lidé vyměnit stávající bankovky za nové. Zakroužkuj bankovku, která platila po měnové reformě.

1.

2.

6

Úkol č. 7

Některá města měla pro komunistický režim (nejen ten československý) zvláštní význam. Vytvoř správnou dvojici města s jeho charakteristikou.

1. Jáchymov	a. sídlo Rádia Svobodná Evropa
2. Most	b. místo, kde byl z důvodu zbourání staré části města přesunut kostel
3. Poznaň	c. jedno z míst konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě v roce 1975, již se účastnili představitelé Východu i Západu
4. Mnichov	d. tábor nucených prací
5. Praha	e. místo generální stávky a bouřlivých demonstrací proti komunistické vládě v roce 1956
6. Helsinky	f. místo smrti ministra zahraničí Jana Masaryka

1. ____, 2. ____, 3. ____, 4. ____, 5. ____, 6. ____

6	
---	--

Úkol č. 8

Následující řádky jsou úryvkem z manifestu Dva tisíce slov. Text vyšel v období tzv. pražského jara. Vznikl tedy v době, kdy komunistická strana debatovala o některých reformách, které měly *polidštit* život v Československu, a začala je uvádět v život. Odpověz na otázky týkající se dokumentu, poté na základě četby úryvku rozhodni, zda jsou výroky pravdivé.

Od začátku letošního roku jsme v obrodném procesu demokratizace. Začal v komunistické straně. Musíme to říci a vědí to i ti nekomunisté mezi námi, kteří odsud už nic dobrého nečekali. Je ovšem třeba dodat, že tento proces ani nemohl jinde začít. Vždyť jenom komunisté mohli po celých dvacet let žít jakýmsi politickým životem, jen komunistická kritika byla u věcí, kde se dělaly, jen opozice v komunistické straně měla tu výsadu, že byla v doteku s protivníkem. Iniciativa a úsilí demokratických komunistů je proto jen splátkou na dluh, který celá strana má u nekomunistů, jež udržovala v nerovnoprávném postavení. Komunistické straně nepatří tedy žádný dík; patří jí snad přiznat, že se poctivě snaží využít poslední příležitosti k záchraně své i národní cti. Obrodný proces nepřichází s ničím příliš novým. Přináší myšlenky a náměty, z nichž mnohé jsou starší než omyly našeho socialismu a jiné vznikaly pod povrchem viditelného dění, měly být dávno vysloveny, byly však potlačovány. Nemějme iluzi, že tyto myšlenky vítězí teď silou pravdy. O jejich vítězství rozhodla spíš slabost starého vedení, které se zřejmě napřed muselo unavit dvacetiletým vládnutím, v němž mu nikdo nebránil.

A.

a) Kdo je autorem manifestu? _____

b) Ve kterém roce byl manifest sepsán? _____

c) Ve kterých novinách původně manifest vyšel? _____

B.

- a) Komunistická strana chtěla vyhlásit svobodné demokratické volby. ANO / NE
- b) Reformy v období pražského jara iniciovala komunistická strana. ANO / NE
- c) „Občanská společnost“ mohla svobodně mluvit do podoby reforem. ANO / NE
- d) V období komunistické vlády neexistovala politická opozice. Opozice byla pouze vnitrostranická. ANO / NE
- e) Autor článku vyjadřuje komunistické straně vděčnost za realizaci reforem. ANO / NE
- f) Autor se domnívá, že ne všichni funkcionáři komunistické strany s reformami souhlasí. ANO / NE

9	
---	--

Úkol č. 9

Dalším z textů, které zásadně ovlivnily vývoj v Československu, byl následující dopis.

Po jeho přečtení odpověz na otázky.

Vážený Leonide Iljiči,

s vědomím plné odpovědnosti za naše rozhodnutí se na Vás obrácíme s tímto naším prohlášením.

Náš polednový demokratický proces, ve své podstatě zdravý, náprava chyb a nedostatků minulosti i celkové politické vedení společnosti je postupně odnímáno z rukou ústředního výboru strany. Tisk, rozhlas a televize, které se prakticky nacházejí v rukou pravicových sil, natolik ovlivnily veřejné mínění, že politického života země se dnes bez odporu společnosti začínají zúčastňovat elementy straně nepřátelské...

V této těžké situaci se obrácíme k Vám, sovětští komunisté, vedoucí představitelé KSSS a SSSR, s prosbou o poskytnutí opravdové pomoci a podpory všemi prostředky, které máte k dispozici...

A. Ve kterém roce byl tento text psán? _____

B. Jak zní celé jméno adresáta? _____

C. Jaký název se vžil pro tento dopis? _____

D. Rozhodni, zda je, nebo není tvrzení pravdivé.

- a) Dopis podepsalo několik představitelů komunistické strany v čele s Alexandrem Dubčekem. ANO / NE
- b) Dopis byl otištěn v roce 1969 v Rudém právu. ANO / NE
- c) Vpád vojsk pěti států Varšavské smlouvy na území Československa se jevil být přímým důsledkem dopisu. ANO / NE
- d) Jedním z těch, kdo dopis podepsali, byl Vasil Biľak, tajemník Komunistické strany Slovenska. ANO / NE

7	
---	--

Úkol č. 10

I sport mohl hrát roli v odporu proti vpádu vojsk států Varšavské smlouvy na území Československa. Rozhodni, která událost se stala důvodem bouřlivého nadšení v březnu roku 1969: (Správné řešení zakroužkuj.)

- a) vítězství Věry Čáslavské na kladině na mistrovství světa v Moskvě
- b) vítězství Československa nad SSSR na mistrovství světa v hokeji ve Stockholmu
- c) vítězství Emila Zátopka v běhu na 1000 metrů nad skupinou sovětských běžců v Moskvě
- d) vítězství československých fotbalistů na letní olympiádě v Bruselu

1	
---	--

Úkol č. 11

Přečti si další ukázkou z dobové publikace a odpověz na otázky pod ní.

Tisíce komunistů, jednotliví občané a celé kolektivy pracujících, představitelé všech vrstev obyvatelstva a různých organizací včetně členů ústředního výboru Komunistické strany Československa (...) vědomi si své třídní, národní a internacionální odpovědnosti za osud socialismu v Československu, hledali usilovně východisko z těžké, kritické situace. Jelikož pravcová část vedení strany nechtěla přijmout žádná opatření, která by vedla ke zmaření kontrarevolučního převratu a k odvrácení občanské války, začali se obracet na vedení bratrských stran i na vlády našich spojenců s prosbou, aby v této historicky závažné chvíli poskytly československému lidu internacionální pomoc při obraně socialismu. Jednali tak v hluboké víře, že jejich třídní bratři nenechají Československo napospas kontrarevoluci, jež hrozila krveprolitím, a že zabrání tomu, aby naše země byla vyrvána ze socialistického společenství. (...) Vstup spojeneckých vojsk pěti socialistických zemí do Československa byl aktem internacionální solidarity, který odpovídal jak společným zájmům československých pracujících, tak mezinárodní dělnické třídy, socialistického společenství a třídním zájmům světového komunistického hnutí. Touto internacionální akcí byly zachráněny životy tisíců lidí, zabezpečeny vnitřní i vnější podmínky pro jejich mírovou a pokojnou práci, upevněny západní hranice socialistického tábora a zmařeny naděje imperialistických kruhů na revizi výsledků druhé světové války.

- a) Kterou událost popisuje (a usiluje „vysvětlit“) tento text?

- b) Napiš termín, kterým dokument označuje události ze srpna 1968?

(i) _____ (p) _____

- c) Jakým slovem jsou zde označovány události tzv. pražského jara? _____

- d) Co podle dokumentu hrozilo Československu v případě, že by „spojenecká vojska“ nezasáhla? _____

- e) Kdo podle dokumentu stál v pozadí „krizových událostí“?

f) O co tato síla, která měla působit zvenku (ze Západu), podle dokumentu usilovala?

g) Jedná se o dokument režimní (komunistický), nebo protirežimní? _____

h) Jedná se o pravdivý popis událostí, nebo o propagandu? _____

i) Z kterého dokumentu tato ukázka pochází? Zakroužkuj správný z nabídky:

Dva tisíce slov – Manifest českých spisovatelů – Charta 77 – Anticharta (oficiálně Za nové tvůrčí činy ve jménu socialismu a míru) – Poučení z krizového vývoje

j) Napiš, ze kterých pěti zemí pocházela ona „spojenecká vojska“:

14	
----	--

Úkol č. 12

Komunistický režim usiloval nejen o politickou moc, ale i o kontrolu nad životy lidí a kulturou ve společnosti. Někdy ke střetu s komunistickou „policií“ člověku stačilo málo, třeba jít na koncert oficiálně nepovolené kapely. Srovnej popis průběhu jedné takové události v materiálu Veřejné bezpečnosti se svědectvím přímého účastníka.

- 2 -

Dne 11.6.1983 v 18,30 hod. prováděla hlídka PMJ MS SNB Brno perlustraci osob v prostoru restaurace Střelnice v Brně-Pisárkách, které byly v podnapilém stavu do půl pasu včetně žen obnaženy a povalovaly se po trávníku a provolávaly hesla o svobodě. Při zákroku byli příslušníci uráženi výroky: "vy gestapáci, vy hajzli běžte pryč" a některé osoby počaly po příslušnících házet kamení. V uvedeném prostoru se nacházelo asi 400 osob, vesměs vlasatců, kteří přijeli do Brna v úmyslu zúčastnit se vystoupení rockových skupin v Žabčicích. Po zorganizování posily bylo v 19,30 hod. přikročeno k obnovení pořádku po předchozí opakované výzvě. V průběhu zákroku bylo zadrženo 35 osob a došlo k lehkému zranění na ruce jednoho z výtržníků.

Viděl jsem, že tam jsou nějakí kluci bití obušky, tahali je za vlasy, já jsem se na to díval, viděl jsem, že přivedli i psy [...] a pouštěli je na lidi. [...] Příslušníci se psy všechny ze silnice vyháněli. Já jsem si všiml, že bijí nějaké děvče. Šel jsem k ní, chytil jsem ji za ruku, a chtěl jsem ji odvést. Vůbec jsem ji neznal. Příslušníci začali i mně hrozit obuškami a šli [...] na mě. Já jsem se chránil vakem, a ustupoval jsem dozadu. Děvče jsem nejprve vedl za ruku, vzápětí jsem ji pustil [...] a vzápětí jsem upadl přes nějaké povalené popelnice. Dívku jsem již neviděl. Spadl jsem na hlavu, skočil na mě pes, dostal jsem obuškem, byl jsem chycen příslušníky za vlasy a strčen do autobusu. Prostorem zněla hesla: Svobodu, svobodu, My chceme mír!, ale také Gestapo, gestapo!

- a) Čím režim (zde Veřejná bezpečnost - VB) zdůvodňoval/ospravedlňoval zásah proti mládeži? Podtrhni správnou odpověď.

příslušníci VB byli vyprovokováni – šlo o preventivní akci – byl narušen veřejný pořádek – docházelo tam k užívání omamných látek – příslušníkům se nelíbila rocková hudba – bylo přítomno příliš mnoho lidí

- b) Jak akce probíhala podle pamětníka? Podtrhni tři správné odpovědi:

příslušníci VB byli napadeni účastníky koncertu – akce rockerů se po výzvě příslušníků VB rozešla – příslušníci VB poradili účastníkům festivalu, jak se dostat z Brna – příslušníci VB účastníky festivalu ztloukli – příslušníci VB odvezli účastníky na nádraží a posadili do vlaků pryč – část účastníků festivalu bylo příslušníky VB zadržena – při akci byli použiti i policejní psi proti lidem

- c) Kterým termínem označila zpráva VB většinu účastníků festivalu? _____

- d) Zkus odhadnout, proč použili tento termín. _____

- e) Kterým termínem se označuje tato režimem zakázaná a pronásledovaná část kultury (zejména hudební)? _____

- f) Která hudební skupina byla „vlajkovou lodí“ této neoficiální kultury?

Úkol č. 13

Na základě obrázku z humoristického časopisu Dikobraz z roku 1987 a četby literatury urči (zakroužkuj), zda platí níže uvedená tvrzení:

- a) Součástí života v komunistickém Československu byly masové veřejné oslavy státních svátků. ANO/NE
- b) Vtip se vztahuje k oslavám Velké říjnové socialistické revoluce. ANO/NE
- c) Mělo se za to, že běžné československé výrobky nebyly na západních trzích konkurenceschopné. ANO/NE
- d) Špatná kvalita služeb a spotřebního zboží za komunismu byla „veřejným tajemstvím“ a častým terčem kritiky. ANO/NE
- e) Pro účast na demonstracích bylo povinné nosit stejnokroj zvlášť předepsaný každému podniku a firmě. ANO/NE

Úkol č. 14

5

Přestože i koncem 80. let fungovala v Československu cenzura (byť už v menší míře než dříve), podařilo se 7. 10. 1989 nechat otisknout v Rudém právu následující přání k narozeninám.

1. Kdo je myšlen Ferdinandem Vaňkem? _____
2. Byl Malým Hrádkem myšlen Pražský hrad? _____

2

Rozřazovací otázka:

Napiš celá jména 11 politiků, kteří v Československu v letech 1946-1992 zastávali nejvyšší státní nebo stranickou funkci (tzn. prezident republiky nebo generální tajemník ÚV KSČ). Pokud někdo zastával obě funkce, uveď ho jen jednou.

_____	,	_____	,	_____
_____	,	_____	,	_____
_____	,	_____	,	_____
_____	,	_____	,	_____